

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ШЛЯХОМ ЗАСНУВАННЯ

SOME PROBLEMATIC ASPECTS OF CREATING A LIMITED LIABILITY COMPANY BY ESTABLISHMENT

Цвєтов Д.А.,
*аспірант кафедри
цивільного права і процесу юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

У статті на основі аналізу чинних нормативно-правових актів здійснено загальнотеоретичну характеристику створення товариств з обмеженою відповідальністю за законодавством України. За результатами дослідження висловлено власну позицію щодо вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері.

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, процедура створення, засновник, суб'єкт господарювання, господарське товариство.

В статье на основе анализа действующих нормативно-правовых актов осуществлена общетеоретическая характеристика создания общества с ограниченной ответственностью согласно законодательству Украины. По результатам исследования высказана собственная позиция по совершенствованию действующего законодательства Украины в данной сфере.

Ключевые слова: общество с ограниченной ответственностью, процедура создания, учредитель, субъект хозяйствования, хозяйственное общество.

In the article, based on the analysis of existing regulatory legal acts, a general theoretical description of the creation of a limited liability company was carried out in accordance with the legislation of Ukraine. According to the results of the research, we expressed our own position on the improvement of the current legislation of Ukraine in this sphere.

Key words: limited liability company, creation procedure, founder, business entity, business society.

Актуальність теми. Товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТзОВ) є різновидом господарських товариств і найпоширенішою організаційно-правовою формою, в якій створюються суб'єкти господарювання. Згідно з ч. 1 ст. 140 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, ТзОВ – засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких установлюється статутом. Ця форма організації юридичних осіб широко використовується практично в усіх державах, зокрема в Німеччині, Нідерландах, Франції, Польщі, а також у Великій Британії та США. За інформацією Держкомстату, станом на 1 березня 2017 року в Україні зареєстровано близько 1,2 млн юридичних осіб. За організаційно-правовою формою лідером є ТзОВ (їх зареєстровано 539,4 тис., тобто близько половини від загальної кількості юридичних осіб) [1]. Таке широке використання зазначеної форми існування суб'єктів господарювання зумовлено її перевагами перед іншими формами, зокрема це стосується характеру відповідальності за зобов'язаннями ТзОВ. Сутність ТзОВ полягає в тому, що учасники такого товариства відповідають за його зобов'язаннями в обмеженому обсязі, тобто несуть лише ризик збитків у межах їхніх внесків до статутного капіталу, які вони можуть втратити. При цьому додаткові вимоги до учасників не висувуються, стягнути з учасників особисте майно (на відміну від повного чи командитного товариства) не можна. У ТзОВ удало поєднуються особистий і матеріальний компоненти. Правове регулювання ТзОВ як в Україні, так і в зарубіжних країнах від-

різняється, наприклад, від норм акціонерного законодавства більшою диспозитивністю й надає учасникам таких господарських товариств значно більш широкий вибір під час визначення їхньої організаційної структури, формування статутного капіталу, встановлення внутрішніх правил і процедур і розв'язання інших питань [2, с. 47].

Правові засади правового статусу ТзОВ загалом і створення зокрема регламентується Господарським кодексом (далі – ГК) України, ЦК України, Законом України «Про господарські товариства», Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», а також іншими законодавчими актами України. З аналізу норм зазначених нормативно-правових актів убачається недостатній рівень правової визначеності дій засновників щодо створення ТзОВ, тоді як розвиток ринкової економіки повинен бути пов'язаний з удосконаленням правового регулювання економічних відносин і питань організаційно-правових форм підприємництва. Закон України «Про господарські товариства», який є правовою основою діяльності всіх господарських товариств в Україні, в тому числі й ТзОВ, створювався без аналізу практики функціонування цих товариств, без урахування досвіду інших держав, в умовах відсутності традицій підприємництва. Нову концепцію правового регулювання створення, діяльності і припинення ТзОВ, що будується на засадах ринкової економіки, запропоновано в Проекті Закону України про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. 25.05.2017 відбулася спроба прийняти в другому

читанні цей Законопроект, але рішення не було прийняте, його направлено на повторне друге читання, тобто зараз доопрацювання зазначеного Проекту Закону знаходиться на завершальній стадії законотворчого процесу [3]. Сьогодні склалася ситуація, коли старе законодавство вже не відповідає потребам суспільства, а нового ще немає. Тому практика сьогодні свідчить про суттєві недоліки та прогалини в регулюванні правового статусу ТзОВ, про недосконалість певних правових процедур, про необхідність вироблення нових підходів до створення цих суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема приведення у відповідність установлених нормами законодавчих актів правил до потреб ринку, удосконалення норм чинних законів, які визначають правовий статус ТзОВ. Виходячи з таких міркувань, тема наукового дослідження видається актуальною.

Питання правового регулювання правового статусу ТзОВ загалом і їх створення зокрема досліджувалися в працях багатьох учених, а саме: В.І. Борисової, О.М. Вінник, Л.М. Дорошенко, Д.В. Задихайло, С.М. Грудницької, В.М. Кравчука, О.Р. Кібенко, І.В. Краєвського, Н.В. Козлової, В.М. Коссака, І.М. Кучеренко, Л.С. Нецької, В.В. Луця, В.С. Щербини та багатьох інших. Незважаючи на це, дослідження питань створення ТзОВ в умовах реформування вітчизняного законодавства залишається актуальним.

Метою статті є детальний теоретичний аналіз питань створення ТзОВ шляхом заснування на основі чинного законодавства України, а також висловлення власної позиції щодо необхідності вдосконалення порядку їх створення.

Виклад основного матеріалу. Термін «створення», як зазначає Т.В. Свістунова, вживається у двох значеннях. По-перше, він означає весь процес (порядок) створення, який включає в себе сукупність дій і відносин, пов'язаних зі створенням господарського товариства. По-друге, сам факт створення [4, с. 109].

На думку В.І. Борисової, створення будь-якої юридичної особи приватного права – це багатостадійний процес, який закріплюється чинним законодавством і становить систему фактичних і юридичних дій засновників (учасників), а саме розроблення установчих документів, створення статутного капіталу, і державних органів (перевірка дій засновників тощо) [5, с. 86].

Під правом на створення юридичної особи, на думку О.В. Гарагонича, варто розуміти можливість суб'єкта вчинити дії, передбачені законом, що матимуть наслідком створення корпоративного підприємства [6, с. 82]. Право на створення корпоративного підприємства за своєю сутністю близьке до права на укладення договорів і входить до змісту правоздатності. Воно включає в себе кілька елементарних прав (фактичних можливостей), які в сукупності становлять його зміст, зокрема право заснувати корпоративне підприємство самостійно або спільно з іншими суб'єктами, право обирати організаційно-правову

форму підприємства, його найменування та місцезнаходження, право сформувати органи корпоративного підприємства, право звертатися до державного реєстратора й вимагати проведення державної реєстрації, право оскаржити відмову в державній реєстрації. Право на створення корпоративного підприємства є загальним і рівне для всіх суб'єктів права [6, с. 83].

Як слушно зауважують В.А. Белов, К.А. Блінковський, створення корпорації означає ведення корпоративної діяльності не тільки за спільний коштів її учасників, які формують майно корпорації, щодо якого є ризик його безповоротної втрати, а й від власного імені створеної організації [7, с. 191].

ТзОВ створюються в порядку, визначеному законом. Цей порядок установлений, зокрема, у ст.ст. 56–58 ГК України, ст.ст. 87–89 ЦК України, ст.ст. 14–17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [8] тощо. Відбувається створення ТовЗВ, як і всіх інших господарських товариств, або шляхом заснування нової господарської організації, або шляхом злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючої (діючих) господарської організації з додержанням вимог законодавства (ч. 1 ст. 56 ГК України). У дослідженні будемо розглядати етапи створення ТзОВ шляхом заснування.

У науці різні підходи до виділення й формування стадій (етапів) створення [9, с. 12]. Як мінімум, у процесі створення виділяють два етапи [10, с. 5]. Ці етапи створення включають таке:

1) організацію товариства – на цьому етапі визначається коло учасників, приймається рішення про створення, розробляються й затверджуються установчі документи товариства, частково або цілком формується капітал товариства. Можуть бути й інші дії залежно від виду господарського товариства, що створюється;

2) держреєстрацію господарського товариства – на цьому етапі господарські товариства набувають статусу юридичної особи (ст. 6 Закону України «Про господарські товариства», ч. 4 ст. 87 ЦК України) [11, с. 73–74].

В.М. Кравчук пропонує виділяти такі чотири стадії в процесі створення юридичної особи: 1) ініціативна, на якій відбувається «обдумування» мети, заради здійснення якої створюється юридична особа, формується партнерська команда, розробляється бізнес-план майбутньої підприємницької діяльності тощо; 2) організаційна, яка має на меті вчинення юридичних дій, спрямованих на заснування юридичної особи: обирається організаційно-правова форма юридичної особи, розробляються й затверджуються установчі документи, підшукується приміщення, скликаються установчі збори, формуються органи управління тощо; 3) легалізаційна. Її мета – офіційне визнання створеної юридичної особи. Легалізація здійснюється шляхом державної реєстрації. Саме із цього моменту виникає юридична особа, що підтверджується відповідними документами; 4) постлегалізаційна, на якій зареєстрована юридична особа відкриває банківський рахунок, стає на облік у фіскальних органах, органах

статистики, відділеннях ПФУ, фонду зайнятості, фондів соціального страхування, тобто виконує певні дії, щоб мати змогу діяти і стати повноцінним учасником господарського обороту [12, с. 224].

А.В. Смітюк також виокремлює чотири етапи створення ТзОВ, але за змістом вони відрізняються від класифікації, розглянутої вище, а саме: 1) укладення договору про заснування (створення) товариства (необов'язковий етап); 2) прийняття, оформлення, підписання рішення про створення товариства, затвердження назви, складу засновників, їхніх вкладів, розміру статутного капіталу та розподілу часток між засновниками, затвердження статуту або визначення того, що товариство діятиме на підставі модельного статуту, обрання органів управління; оформлення й підписання статуту, якщо ТзОВ створюється на підставі індивідуального, а не модельного статуту; 3) державна реєстрація товариства; 4) повне внесення внесків усіма учасниками протягом року після державної реєстрації товариства [13, с. 84].

На протигагу вищезазначеним позиціям стосовно того, що етап державної реєстрації не завершує процес створення суб'єкта господарювання, В.В. Луць зауважує, що все ж таки створення юридичної особи завершується на легалізаційній стадії, бо юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. А щоб вона могла діяти, тобто реалізовувати свою дієздатність у повному обсязі, їй необхідно відкрити рахунок у банку й учинити деякі інші дії [14, с. 84].

За відсутності правової визначеності для з'ясування природи відносин між засновниками під час створення ТзОВ І.В. Красевський робить спробу встановити послідовність їхніх дій у процесі створення юридичної особи. Зокрема, він пропонує виділити п'ять етапів у створенні ТзОВ: 1) формування єдиної волі (волевиявлення) та укладення договору про заснування ТзОВ (у разі створення однією особою – прийняття рішення про створення товариства); 2) затвердження статуту; 3) формування органів управління товариством; 4) формування статутного капіталу товариства; 5) державна реєстрація [15, с. 6]. У дисертаційній роботі він зазначає, що з моментом державної реєстрації товариства пов'язується зміна правової природи правовідносин і правового статусу учасників цих відносин. Положеннями ЦК України (ч. 4 ст. 87) і Закону України «Про господарські товариства» (ч. 1 ст. 6) визначено, що моментом створення ТзОВ є його державна реєстрація. Відтак із моменту створення товариства воно набуває прав та обов'язків, які пов'язані зі статусом юридичної особи. Для ТзОВ статус юридичної особи означає виникнення прав та обов'язків суб'єкта правовідносин, здійснення правового статусу товариства через діяльність його органів управління й учасників. Натомість до моменту створення юридичної особи товариства як суб'єкта відносин ще немає, а будь-які правовідносини, пов'язані з його створенням,

регулюються положеннями закону та/або договору про заснування ТзОВ (якщо один учасник – рішення про створення товариства). Отже, в процесі створення товариства права, обов'язки та відповідальність щодо його створення виникають у засновників юридичної особи. Натомість після реєстрації ТзОВ або внесення відомостей про нього в ЄДР виникають правовідносини, пов'язані з товариством і його діяльністю [16, с. 44].

Л.С. Нецька також виділяє стадію державної реєстрації ТзОВ як завершальну стадію створення такого корпоративного суб'єкта, при цьому акцентуючи увагу на недосконалості законодавства, що виявляється на цій стадії (реєструються фіктивні товариства; органи державної реєстрації практично безвідповідальні у своїй діяльності й недостатньо компетентні; відсутні перевірки напередодні реєстрації (місцезнаходження, наявності матеріальної бази тощо)), тому автор пропонує доручити реєстрацію юридичних осіб в Україні спеціалізованим юридичним органам, як це робиться в розвинутих державах світу (наприклад, створити Державну реєстраційну палату з регіональними відділеннями на місцях) [17, с. 56].

Відсутність однакового розуміння в науці етапів створення ТзОВ і їх змісту свідчить про те, що законодавство України, на відміну від законодавства інших країн із розвинутою ринковою інфраструктурою, не містить чіткого загального порядку створення основних учасників господарського обороту – комерційних організацій – і не виокремлює обов'язкові етапи цього процесу.

Висновки. Виходячи з вищенаведеного, вважаємо, що в чинному законодавстві України необхідно чітко закріпити етапи створення ТзОВ. Якщо об'єднати низку послідовних дій уповноважених осіб, можна виділити такі етапи процесу заснування ТзОВ: 1) перший етап – прийняття рішення про створення підприємства; 2) другий етап – підготовка й затвердження статуту (або прийняття рішення про приєднання до модельного статуту). На першому і другому етапах створення ТзОВ необхідно визначити коло майбутніх засновників та укласти (за бажанням) договір про створення ТзОВ; визначити цілі, предмет і напрями діяльності ТзОВ; розробити статут. Можна виділити декілька проблем, які вирішуються на цьому етапі. По-перше, визначення осіб, що будуть засновниками ТзОВ, по-друге, у якій формі має оформлюватися їхнє рішення про створення суб'єкта такої організаційно-правової форми, як ТзОВ; 3) третій етап – формування майнової бази майбутнього суб'єкта господарського обороту; 4) четвертий етап (завершальний) – державна реєстрація ТзОВ.

Уважаємо, що визначення цих етапів у законодавстві із зазначенням конкретних дій юридичного й фактичного характеру на кожному з них прискорить процес створення ТзОВ, зробить його простим і зрозумілим для засновників такого товариства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. За организационными формами лидируют общества с ограниченной ответственностью (ООО) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/business-practice/own-business/nazvano-kolichestvo-juridicheskikh-lits-v-ukraine-3837131>.
2. Тихомиров М.Ю. Общество с ограниченной ответственностью: создание, реорганизация, ликвидация / М.Ю. Тихомиров. – М.: Изд-во Тихомирова М.Ю., 2007. – 158 с.
3. Поіменне голосування за проект Закону про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю (№ 4666) – у другому читанні та в цілому 25.05.2017 13:56. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Свистунова Т.В. Некоторые вопросы создания и прекращения юридических лиц / Т.В. Свистунова // Развитие российского права и права стран АТР в условиях конституционного реформирования: материалы регион. науч.-практ. конф., 29 ноября 2003 г. – Владивосток: ВГУЭС, 2004. – С. 109–112.
5. Борисова В. До проблеми створення юридичних осіб / В. Борисова // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 2(29). – С. 86–87.
6. Корпоративне право: [навчальний посібник] / [О.В. Гарагонич, С.М. Грудницька, Е.Е. Бекірова, Ю.М. Бисага та ін.]; за заг. ред. О.В. Гарагонича, С.М. Грудницької. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 344 с.
7. Корпоративное право. Актуальные проблемы теории и практики: [учебник] / под общ. ред. В.А. Белова. – М.: Юрайт, 2016. – 552 с.
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV (із змін. і доп.) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25.
9. Черевко Л.П. Створення юридичних осіб приватного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Л.П. Черевко; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2009. – 26 с.
10. Марков В.І. Створення та реєстрація суб'єктів підприємництва недержавного сектору економіки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В.І. Марков. – Донецьк, 2004. – 24 с.
11. Задохайло Д.В. Корпоративне управління: [навчальний посібник] / Д.В. Задохайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова. – Х.: Еспада, 2003. – 688 с.
12. Кравчук В.М. Корпоративне право: Науково-практичний коментар законодавства та судової практики / В.М. Кравчук. – К.: Істина, 2005. – 720 с.
13. Смітюх А.В. Корпоративне право у схемах: [навчальний посібник] / А.В. Смітюх. – 4-е вид., змін і доп. – К.: Істина, 2015. – 323 с.
14. Луць В.В. Деякі проблеми створення суб'єктів корпоративних відносин / В.В. Луць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: webcache.googleusercontent.com.
15. Краєвський І.В. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із створенням та діяльністю товариства з обмеженою відповідальністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І.В. Краєвський; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2017. – 17 с.
16. Краєвський І.В. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із створенням та діяльністю товариства з обмеженою відповідальністю: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І.В. Краєвський. – Івано-Франківськ, 2017. – 194 с.
17. Нецька Л.С. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 27.11.01 / Л.С. Нецька; Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В.В. Корецького. – К., 2001. – 145 с.